

Voorzitter

- Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van de Nationale Schuld (IXA) voor het jaar 1996 (24400-IXA);
- Wijziging van hoofdstuk IXA (Nationale Schuld) van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten voor het jaar 1994 (slotwet/rekening) (24303);
- Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Financiën (IXB) voor het jaar 1996 (24400-IXB);
- Wijziging van hoofdstuk IXB (Ministerie van Financiën) van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten voor het jaar 1994 (slotwet/rekening) (24304);
- Wijziging van de begroting van de lasten en de baten en van de kapitaaluitgaven en -ontvangsten van het Staatsmuntbedrijf voor het jaar 1994 (slotwet/rekening) (24318);
- Wijziging van de Wet op de inkomstenbelasting 1964, de Wet op de loonbelasting 1964 en de Wet op belastingen van rechtsverkeer (wijziging van enige fiscale wetten in het kader van de lastenverlichting voor het midden- en kleinbedrijf) (24423);
- Wijziging van de Wet op de vermogensbelasting 1964, de Wet op de omzetbelasting 1968, de Wet op belastingen van rechtsverkeer, de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 en de Invorderingswet 1990 (terugsluis opbrengst reparatiewetsvoorstel-btw) (24428);
- Wet vermindering afdracht loonbelasting en premie voor de volksverzekeringen (24458);
- Wijziging van de Wet op de omzetbelasting 1968 in verband met de totstandkoming van de Tweede Vereenvoudigingsrichtlijn-btw (24466);
- Wijziging van enkele belastingwetten (belastingplan 1996) (24463);
- Wijziging van de Wet op de omzetbelasting 1968, de Wet op de belastingen van rechtsverkeer en enkele andere belastingwetten in verband met de bestrijding van constructies met betrekking tot onroerende zaken (24172);
- Wijziging van de inkomstenbelasting en de vermogensbelasting (belastingheffing in geval van tijdelijke genotsrechten op zaken en op rechten die niet op zaken betrekking hebben), alsmede van de loonbelasting (aanpassing regime werknemersspaarregelingen) (23219).

De beraadslaging wordt hervat.

De **voorzitter**: Ik geef het woord aan de heer Wöltgens, die zijn maiden-speech zal houden.

De heer **Wöltgens** (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Het geeft mij inderdaad een bijzonder gevoel om in deze voor mij toch betreffende nieuwe omgeving mijn oude stiel als financieel woordvoerder te mogen opnemen. Gelukkig hoef ik daar dit jaar geen alternatieven bij te leveren en ik ben buitengewoon dankbaar, nu ik de heer Zalm tegenover mij zie, dat dit jaarlijkse examen bij het CPB deze keer niet hoeft plaats te vinden. Ik ben niet alleen gelukkig omdat er geen alternatief behoeft te worden geleverd – het bespaart ons werk – maar ook omdat het begrotingsbeeld dat in september is aangeboden een compliment waard is. De minister van Financiën is begonnen met een terugkeer naar een trendmatig begrotingsbeleid en daarvoor complimenteer ik hem.

Hij heeft daarmee de regering bevrijd van veel bestuurlijke onrust. Ik denk dat het "gezin Zalm" daar ook zijn voordelen van heeft. Dat brengt mij overigens tot de gedachte dat deze vorm van intelligente luiheid zich eigenlijk ook zal moeten uitstrekken tot de sociale zekerheid. Deze gedachte werd ook al geuit door een van de vorige sprekers. Waarom proberen wij de rust die aan het budgettaire front van de rijksbegroting in enge zin is teruggekeerd, niet ook tot stand te brengen aan het front van de sociale zekerheid, zodat er een soort conjunctuurvrije premiestelling kan worden vastgesteld? Ik ben namelijk inderdaad beducht voor het scenario dat zoëven door de heer Boorsma is geschetst. Hij stelde dat wij bij de eerste de beste conjuncturele terugval gedwongen zijn om de premies te verhogen, terwijl iedereen van ons weet dat dit nu uitgerekend averechts werkt. Ik zou het dus zeer op prijs stellen als de rust van huize Zalm werd uitgestrekt tot huize Melkert. Als de heer Zalm daaraan een bijdrage kan leveren, dan mag het wat mij betreft de "Zalm-norm" blijven heten.

Alhoewel de rust is teruggekeerd en er een vaste uitgavennorm is vastgesteld – daarvoor heb ik de minister al gecompimenteerd – zijn er ook een paar feilen zichtbaar. Die zijn ook al door een aantal andere

sprekers naar voren gebracht. Het belangrijkste is wel dat allerlei goede doelen die vroeger daadwerkelijk de vorm van uitgaven kregen, nu in de vorm van fiscale aftrekposten worden gegoten. Ik wijs er echter op dat dit een aantal belangrijke nadelen heeft, waarvoor ik de aandacht van het kabinet vraag. Een belangrijk nadeel is op de eerste plaats het feit dat het draagvlak voor de premieheffing voor de volksverzekeringen sluipenderwijs is uitgehold. Dat vond ook al onder vorige kabinetten plaats, dus dat hoeft niet alleen het huidige kabinet te worden aangerekend. De eerste schijf is nauwelijks nog een belastingschijf, maar op dit moment alleen nog maar een premie volksverzekering en dat proces gaat voortdurend verder. Misschien past het ideologisch niet helemaal bij dit kabinet, maar er is wel alle reden om goed na te denken over de vraag of de tweede en de derde schijf niet een element kunnen worden voor de verbreding van het draagvlak voor de volksverzekeringen. Zolang op de tweede plaats de aftrekposten niet de vorm hebben van een "tax-credit", een soort vaste inkomensafhankelijke aftrek, werken ze alleen denivellerend. Dat leidt dus tot vergroting van de inkomensverschillen. Op de derde plaats werken fiscale verlagingen in het algemeen minder gericht dan subsidies. Dat weten wij al, want dat is gebleken bij andere fiscale verlagingen. Wij hebben de laatste vijftien jaar natuurlijk geleerd om heel negatief over subsidies te doen, maar het zou goed zijn om ze bijvoorbeeld op het punt van richting en precisie te vergelijken met aftrekposten. Misschien zullen wij dan toch objectiever en optimistischer over subsidies gaan denken.

Mijn belangrijkste bezwaar blijft overigens het feit dat werken met aftrekposten in de huidige vorm de inkomensverschillen verder vergroot. Dat wordt nog eens versterkt doordat een aantal rijksuitgaven wordt gedecentraliseerd naar lagere overheden, die deze vervolgens in belangrijke mate compenseren met lastenverhogingen die niet zichtbaar worden in de Miljoenennota, maar bij de burger terechtkomen. Het is overigens mijn grootste angst dat de herverdelingsoperatie van het Gemeentefonds ertoe leidt dat de voordeelgemeenten hun belastingen niet zullen verlagen, terwijl de nadeelgemeenten daarin aanleiding

zullen vinden om de inkomens-onafhankelijke belastingen te verhogen. Het totaalbeeld van de inkomensafhankelijke lasten-verlichting geeft dan een verhoging te zien van de eigen bijdrage voor vaste vormen van betalingen. Het effect daarvan is natuurlijk hetgeen wij in het rapport van het SCP hebben gezien, namelijk dat ook in deze kabinetsperiode de denivelering doorgaat. Ik vind dat een kabinet dat in de Miljoenennota voor de eerste keer aandacht vraagt voor het verschijnsel armoede, waarvoor mijn dank, tegelijkertijd alles op alles moet zetten om in het totale inkomensbeeld niet zelf een bijdrage te leveren aan dit verschijnsel.

Mijnheer de voorzitter! Ik zei al dat de rust is teruggekeerd aan het budgettaire front. Het is natuurlijk heel makkelijk voor een minister van Financiën om rustig te blijven op een moment waarop de conjunctuur beter is dan de trendmatige voorspelling waarop het begrotings-beleid is gebaseerd. Wij hebben te maken met een behoedzaam scenario, dus hij hoeft alleen maar zijn meevallers te tellen en ervoor te zorgen dat deze in de Tweede en Eerste Kamer niet te snel worden verdeeld door zijn collega's. Ik hoop dat de minister van Financiën dezelfde rust en laconieke houding weet te bewaren op het moment waarop de trendmatige groei uitkomt beneden die uit het behoedzame scenario. Ontstaat dan niet de situatie die wij in de voorgaande kabinetsperiode zo verfoeiden? Zal dan niet weer om de drie weken crisisberaad plaatsvinden en zal er dan in huize Zalm niet plotseling een situatie ontstaan die niet is te vergelijken met die uit het eerste jaar? Ik hoop dat ik op de minister kan rekenen en dat hij er dan niet zenuwachtig van wordt. Als hij in die situatie bereid is om de tegenvallers even te vergeten, in de wetenschap dat hij ze later wel gecompenseerd krijgt als de trendmatige groei zich weer herstelt, zal hij wel voor een dilemma komen te staan dat afhankelijk is van het moment waarop de conjuncturele vertraging wordt ingezet.

In Duitsland zijn er helaas wat tekenen die erop wijzen dat de groei vertraagt. Daar zullen wij ongetwijfeld ook de gevolgen van ondervinden. Als de minister dan gewoon blijft vasthouden aan zijn trendmatige norm, zou dat consequenties

kunnen hebben voor de vraag in welke mate de Nederlandse regering en Nederland zich kan kwalificeren voor de Europese Monetaire Unie. Overigens hangt dit wel een beetje af van het jaar dat zal worden gekozen als toetsjaar.

Over de Europese Monetaire Unie wil ik nog een aantal opmerkingen maken. Er is terecht gezegd dat de beslissing om deel te nemen aan de Europese Monetaire Unie, ongetwijfeld de belangrijkste beslissing is die in deze kabinetsperiode genomen moet worden. Zij is belangrijk, omdat het tot stand komen van de Europese Monetaire Unie eigenlijk een van de weinige elementen is waardoor je kunt zeggen dat dan echt irreversibel wordt dat Europa een geheel wordt. Zij is ook in politieke zin de voorwaarde om van Europa een geheel te maken. Gisteren heeft de minister-president in de Den Uyl-lezing ook gezegd dat iedereen alles op alles zal moeten zetten om ervoor te zorgen dat de Europese Monetaire Unie er in 1999 is. Daarmee is de eenwording in elk geval langs één weg bijna onomkeerbaar geworden. Daarmee is de grondslag gelegd voor een aanzienlijk vreedzamere 21ste eeuw voor ons continent, na anderhalve eeuw van Europese tegenstellingen, die helaas ook tot uitdrukking zijn gekomen in oorlogen.

Als wij naar Duitsland kijken, bekruipt ons de angst dat daar helaas allerlei krachten aan het werk zijn, die zeggen: moeten wij onze Duitse Mark nu verkwanselen aan die Euro? Er wordt zelfs over Esperantogeld gesproken. Als wij naar Frankrijk kijken, zien wij dat daar mensen in opstand komen. De vraag is of dat tegen de EMU is, maar die criteria worden natuurlijk wel vaak gehanteerd als argument om in sociaal opzicht allerlei verminderingen aan te brengen, waarvoor ik niet het woord "afbraak" zal gebruiken. Hierdoor dreigen wij het momentum te verliezen, waardoor de EMU, dat onomkeerbare moment in de Europese ontwikkeling, überhaupt tot stand kan komen.

Als vandaag de dag weer hetzelfde verdrag zou moeten worden gemaakt, durf ik te wedden dat je er geen meerderheid voor zou vinden in de Europese regeringen en parlementen. Ik denk dat de minister dat met mij eens is. Gelukkig ligt het Verdrag van Maastricht er. Ik vraag mij het volgende af. Met een kleine

uitzondering aan het begin van de jaren tachtig, maar daar zijn wij behoorlijk voor afgestraft, lijkt Nederland sinds 1978 ongeveer de braafste leerling van Duitsland geweest te zijn. Zouden wij de reputatie die wij hebben opgebouwd, niet kunnen gebruiken om een creatieve rol te spelen in dat eeuwigdurend dilemma van degenen die erop hameren dat aan de criteria voldaan moet worden, en degenen die zeggen dat wij het momentum niet moeten verliezen?

Ik weet dat de minister van Financiën geneigd is, de financiën sec te bekijken. Ik las in de krant dat er zelfs een zekere tegenstelling is tussen de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Financiën, omdat deze erop hamert dat wij geen netto-betaler worden. Ook op andere manieren probeert hij de goedheid van Nederland in het buitenland een beetje ondergeschikt te maken aan het saldo dat er uitkomt. Dat is op zichzelf een heel gezonde houding, waar ik absoluut geen bezwaar tegen heb, maar ik denk dat de totstandkoming van de EMU het belang van puur en alleen de financiën overstijgt. Terwijl de kloof bij de potentiële deelnemers aan de eerste ronde van de EMU breder wordt, vraag ik mij af of het niet mogelijk is dat de minister van Financiën een creatieve oplossing vindt die ertoe kan leiden dat wij wel op tijd kunnen starten met die gemeenschappelijke munt.

Ik noem een aantal elementen die voor Nederland van belang zijn. Toevallig zit ik in een grensgemeente en daarom vraag ik mij af of wij de EMU niet voor een deel van onderop kunnen laten ontstaan. Waarom moet zij eigenlijk alleen maar van bovenaf ontstaan? Als je de lagere overheden – men zal mij vergeven dat ik nu per ongeluk de gemeente Kerkrade noem – de afgelopen jaren de kans had gegeven om in Duitse Marken te lenen, zouden zij een behoorlijk rentevoordeel hebben gehad zonder een groot valutarisico te lopen. In wezen breng je dan de EMU min of meer van onderop tot stand. De volstreekte convertibiliteit van twee munten wordt op die manier tot stand gebracht. Ruimte geven aan zo'n lager publiekrechtelijk orgaan zou ik willen noemen als een van de confidence building measures voor het beeld dat wij Nederlanders ervan uitgaan dat de EMU er in elk geval komt.

Er is veel gesproken over de staatsschuld, maar het is geen vluchtgedrag om erop te wijzen dat wij wel een ABP hebben. Dat is ons goed recht. Al die andere landen zullen nog via belastingheffing het geld bij elkaar moeten brengen om de toekomstige pensioenen van hun ambtenaren te betalen. Dat is in Nederland niet het geval. Het lijkt mij een goede zaak om dat in de internationale discussie niet onder de korenmaat te houden, maar echt in het licht te brengen, want het gaat om de reputatie van Nederland als solide land.

Als de EMU er in 1999 komt, kun je De Nederlandsche Bank niet meer beschouwen als een soort going concern. Dan moet je ervan uitgaan dat dit een bedrijf is, waarvan je bij de liquidatie zo veel mogelijk moet overhouden, om het zo simpel mogelijk te zeggen. Daar zou je nu al mee kunnen beginnen. In 1978 zijn er afspraken gemaakt tussen minister van Financiën Andriessen en De Nederlandsche Bank, waarbij de waarderingsgrondslagen zijn vastgesteld over de activa van De Nederlandsche Bank. Conform een goed Nederlandse traditie zijn deze natuurlijk zo vastgesteld dat wij aanzienlijk minder lijken te hebben dan wij hebben.

Ik denk dat het langzaam maar zeker tijd wordt om die waarderingsgrondslagen een reëler karakter te geven. Op grond daarvan zouden wij met De Nederlandsche Bank moeten bespreken hoe die herwaardering tot uiting kan komen in de winstafdracht. Deze zou dan geleidelijk een beetje groter mogen worden, zodanig dat De Nederlandsche Bank, die verhoudingsgewijs een heel grote goud- en deviezenvoorraad heeft, bij de overgang naar het Europees monetair instituut en de Europese centrale bank haar proportionele deel aanlevert, maar ervoor zorgt dat de Nederlandse samenleving, de Nederlandse regering en, nog mooier, onze staatsschuld zou kunnen profiteren van datgene wat in de loop van vele jaren bij elkaar is gespaard.

Ik geef deze tip maar mee aan de minister voor de overkant. Ik geloof dat een belangrijk deel van het debat over de financiële beschouwingen in de Tweede Kamer ging over de vraag wat wij doen met mee- en tegenvallers. Conjunctureel gezien is op dit moment de vraag actueler wat wij met tegenvallers doen. Als er

discussie is over hoe wij de staatsschuld kunnen verminderen en vermogen voor vermogen zouden kunnen inruilen, dan lijkt die discussie zeer gediend te zijn en een stuk gemakkelijker te worden, wanneer wij ons realiseren dat De Nederlandsche Bank in 1999 overgaat naar een Europese centrale bank in Frankfurt. Het is terecht dat in elk geval op onze staatsschuld in mindering wordt gebracht wat wij daar aan extra goud- en deviezenvoorraad hebben liggen.

Hiermee geef ik deze minister de kans om de minister te zijn die in één kabinetsperiode de staatsschuld met het grootste bedrag heeft teruggebracht. Voor een ambitieuze minister lijkt mij dat iets wat hij met beide handen zou moeten aangrijpen. Eerlijk gezegd hoop ik dat hij deze kans met beide handen aangrijpt om het dilemma te voorkomen dat door de heer Boorsma is geschetst. Wij kunnen in de situatie komen dat de conjunctuur in 1996 of 1997 toevallig zwakker wordt. Als wij dat jaar als ijkjaar gebruiken, kan dat de reden worden waarom Nederland en andere landen zich niet kwalificeren om deel te nemen aan de eerste ronde van de EMU. Daarvoor is de EMU veel te belangrijk. Daarom zou een onorthodoxe aanpak ertoe moeten leiden dat die EMU tot stand komt.

Mijnheer de voorzitter! Ik begon met een compliment aan de bewindsman dat hij is teruggekeerd naar een trendmatig begrotingsbeleid. Ik hoop dat hij, ook in slechte tijden, de rust weet te bewaren die hij in het eerste jaar tentoongespreid heeft. Dan weet ik zeker dat ik ook bij volgende gelegenheden geen alternatieven hoeft te presenteren.

De **voorzitter**: Ik wil u graag als eerste gelukwensen met uw maiden-speech. Het is maar goed dat uw adviezen niet altijd worden opgevolgd. Zou de Kamer op uw advies twee jaar geleden zijn ontbonden, dan zou u hier wellicht niet gezeten hebben, laat staan staan! Ook gehoord uw maiden-speech, zou dat jammer zijn geweest. U combineert het vermogen en ook de behoefte te reflecteren met de kennis van het politieke handwerk en de ervaring uit de plaatselijke, maatschappelijke praktijk, ook over de grenzen heen. U heeft ook het vermogen dat alles te verwoorden zonder uitgeschreven tekst; zeer het

aanhoren waard! Een geboren senator, zou je zeggen. Achteraf gezien, is het misschien wel merkwaardiger dat u zeventien jaar aan de overkant heeft gezeten dan dat u nu hier zit. Van harte gefeliciteerd!

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**: Het woord is aan mevrouw Ter Veld, die eveneens haar maiden-speech uitspreekt.

□

Mevrouw **Ter Veld** (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Het is altijd plezierig om na de heer Wöltgens te spreken. Je weet dan tenminste wat je kunt overslaan!

Ik sluit mij meteen aan bij het iets kleinere draagvlak voor de premieheffing, vanuit een wat concretere Nederlandse situatie. Ik zou natuurlijk graag filosoferen over de "Suzy Q", de sociale-zekerheidsquote, in navolging van de Zalm-norm. Dat laat ik even weg.

Bij het concrete effect van de verkleining van het draagvlak voor de premieheffing raak ik wat verontrust door berichten vanuit het AOF dat er volgend jaar wellicht een tekort van 2 mld. in zou zitten. Ik denk dan ook aan de, hoewel vrij positieve, ontwikkelingen van de commissie-Witteveen met betrekking tot de "indiflex"-pensioenen, meer individueel, meer flexibel, en aan de effecten op de lagere inkomens van de verruiming van de fiscale begeleiding van de pensioenopbouw. Immers, het zal toch ergens moeten worden opgebracht. De tweede en derde schijf zijn vrij constant.

Hoe staat het overigens met de ontwikkeling van de voorstellen van Witteveen? Het is mij daarbij trouwens opgevallen dat, waar het vorige kabinet nog een pensioennota uitgebracht heeft waarbij uitgegaan werd van een middelloon en niet van een eindloos van 70%, de voorstellen van de commissie-Witteveen wel uitgaan van een 70%-eindloos. Gelukkig bracht de heer Zalm, de minister dus, naar buiten dat hij persoonlijk een pleidooi voert voor een 60%-eindnorm. Ik vind het interessant te vernemen waaraan deze gedachte is ontleend.

Ik kom te spreken over de nieuwe wet voor de nabestaanden. Ik neem aan dat het kabinet er behoefte aan